

Mojca Doupona Topič

VPLIV SOCIALNE STRATIFIKACIJE NA ZNAČILNOSTI ŠPORTNO REKREATIVNE DEJAVNOSTI V SLOVENIJI

Izvleček

V teoretičnem uvodu je osvetljen pomen stratifikacijskih dejavnikov za ukvarjanje s športno rekreativno dejavnostjo. Športnorekreativna dejavnost je namreč v veliki meri odvisna od le teh, med njimi imajo največji vpliv spol, starost, okolje in izobrazba, s katero je povezan tudi družbeno ekonomski status prebivalcev. V Sloveniji že od leta 1973 poteka longitudinalna študija, ki obravnava športno rekreativno dejavnost Slovencev. V članku so predstavljeni nekateri rezultati najnovejše raziskave, ki se nanašajo na oblike in načine športno rekreativne dejavnosti v povezavi s socialno demografskimi značilnostmi.

Ključne besede: socialna stratifikacija, športno rekreativna dejavnost

THE IMPACT OF SOCIAL STRATIFICATION ON THE CHARACTERISTICS OF SPORT-RECREATIONAL ACTIVITY IN SLOVENIA

Abstract

The theoretical introduction sheds light on the importance of the stratification factors for engaging in a sport-recreational activity. Sport-recreational activity largely depends on these factors; the most influential of them include gender, age, environment and education to which the population's socio-economic status is related. In 1973 a longitudinal study was launched in Slovenia dealing with the sport and recreational activity of Slovenians. The article presents some results of the most recent study concerning the types and modes of sport-recreational activities in relation to socio-demographic characteristics.

Key words: social stratification, sport-recreational activity

■ Uvod

Proučevanje športnorekreativne dejavnosti sega mnogo let nazaj. V Sloveniji je tovrstno raziskovanje prvič pritegnilo pozornost raziskovalcev leta 1973 (Petrovič, Toš) in od takrat dalje tovrstne raziskave potekajo bolj ali manj sistematično približno vsaki dve leti. Tudi drugod po Evropi so začelo raziskovati navade ljudi povezane s telesno aktivnostjo. Tako sta približno v istem obdobju kot (Petrovič in Toš, 1973) tudi Rodgers (1977; 1978) in Claeys (1982) spremljala športno rekreativne navade Evropejcev. Raziskovanje je podpiral European Council. Dve desetletji kasneje je potekal naslednji evropski projekt z imenom COMPASS (CO-ordinated Monitoring of PArticipation in SportS), ki je obravnaval športno dejavnost prebivalcev 7-ih evropskih držav. Dodatno so v študijo vključili še 20 evropskih držav, ki so imele zbrane podatke o športno rekreativni dejavnosti prebivalcev, vendar zaradi različnega načina zbiranja podatkov ni bila možna medkulturna primerjava. Leta 2005 se je zaključila še ena raziskava, ki je obravnavala športno dejavnost ljudi v Evropi pod okriljem Dutch Miller Institute-a. Ta študija je uporabljala sekundarne vire in je prikazala športno rekreativno dejavnost 25-ih držav EU, vendar se zaradi različ-

ne metodologije podatkov zopet ni dalo primerjati navad ljudi med posameznimi državami. Evropska komisija je leta 2005 podprla raziskavo o športni aktivnosti državljanov Evropske unije z imenom Eurobarometer, ki ima standardizirane merske postopke in omogoča mednarodno primerjavo med državami EU. Eurobarometer sloni na štirih ključnih vprašanjih in sicer koliko je bil posameznik telesno aktiven v zadnjem tednu, ko je šel (1) v službo, (2) od kraja do kraja - transport, (3) opravljal domača opravila (4) športne aktivnosti. Način odgovorov ne omogoča ugotavljanja intenzivnosti in trajanja telesne aktivnosti, omogoča pa primerjavo med državami glede na spol, starost, izobrazbo in socialno-geografski status. Rezultati te raziskave so pokazali, da je 61% evropskih državljanov športno aktivnih (Van Tuycckom, Scheerder, 2010). To pomeni, da so še vedno štirje prebivalci od desetih športno neaktivni in to celo po zelo ohlapni definiciji telesne aktivnosti, ki jo uporablja raziskava Eurobarometer. Ti rezultati se ujemajo tudi s predhodnimi raziskavami (Collins, 2003; Lamprecht in Stamm, 1995; Hartman-Tews, 2006; Scheerder in Van Tuycckom, 2010), ki ugotavljajo, da je športna aktivnost odvisna od socialne in geografske stratifikacije prebivalstva. To pomeni, da bi lahko definirali posamezne podskupine ljudi, ki se s športom ne ukvarjajo, kot:

prebivalce južne in vzhodne Evrope, ženske, starejše, slabše izobrazene, kmečko prebivalstvo.

V zadnjih desetletjih je naraslo zanimanje za šport v družbi na sploh. Ukvarjanje s športom je postalo eno glavnih aktivnosti v prostem času. Cachay (1990) označuje ta trend kot »športifikacija družbe«. Raziskave v preteklosti so pokazale, da je športno rekreativna dejavnost v Evropi tako geografsko kot socialno stratificirana (Hartmann-Tews, 2006; Scheerder & Van Tuyckom, 2010). Ugotovljeno je, da se športne navade Evropejcev razlikujejo med prebivalci severne in zahodne Evrope ter prebivalci južne in vzhodne Evrope. Generalno velja, da športna aktivnost upada, če gledamo od severa Evrope proti jugu in od zahoda Evrope proti jugu. Nadalje je športna aktivnost v državah Evropske Unije pod vplivom socialne stratifikacije in sicer spola, starosti, dohodka, izobrazbe itd. Sociologi definirajo socialno stratifikacijo kot sistem družbene klasifikacije v kateri so vse kategorije ljudi rangirane hierarhično. Posamezniki pripadajo različnim družbenim razredom in družbenemu statusu, ki bazira na neenaki razdelitvi dohodka, poklica, izobrazbe, premoženja in tudi možnosti za rekreacijo. Osebe z višjim razrednim položajem zaužijejo več tistih stvari, ki jih družba ceni, kot osebe nižjih družbenih razredov.

Številne raziskave kažejo, da se v pogostosti športne aktivnosti posameznika še vedno reflektira njegov družben položaj in vzorci socialne stratifikacije, ki so značilni za posamezno družbo (Collins, 2003; Scheerder in drugi, 2002; Scheerder, Vanreusel in Taks, 2005; Van Tuyckom in Scheerder, 2010). Te socialne razlike bi lahko strnili takole:

- S športom se ukvarja več moških kot žensk,
- Športna aktivnost je premo sorazmerena starosti (višja starost, nižja športna aktivnost),
- Ljudje z višjim socialno ekonomskim statusom, se več ukvarjajo s športom,
- Ljudje, ki prebivajo v mestih so bolj športno aktivni od ljudi, ki živijo v vaškem okolju.

V skupino neaktivnih sodijo predvsem ženske, starejši ljudje, posamezniki z nizkim socialno ekonomskim statusom in ljudje, ki živijo na vasi. Kot nobena druga praksa, je področje športne aktivnosti kot pravi Bourdieu (1991), bitka med družbenimi razredi. Bourdieu-jeva teza je, da razredi sodelujejo v razvrstitvenem boju, v katerem se skušajo ločevati drug od drugega glede na poklic, izobrazbo in tudi skozi dobrine kot so šport in počitnice. Skupaj ti elementi oblikujejo »razredno kulturo« ali »habitus«, kot ga imenuje Bourdieu, to pa privede do razrednih razlik. Kritičen del njegovega dela ostaja prevlada, le da bi jo lahko prestavili v svet potrošnje, t.j. prevlada bi lahko bila prikazana z »okusom«. Skladno z Bourdieu-jem, je možno šport razumeti kot cenjeno področje za izražanje prevladujočih družbenih vrednot, posledično pa se uporablja kot simbol okusa in stila (Scheerder in sodelavci, 2002). To pomeni, da se okus in stil pri obravnavi stratifikacije v športu lahko opiše s statusnimi simboli. Šport namreč izraža določene lastnosti, ki se povezujejo s strukturo družbe in družbenimi razredi.

V raziskavah se že vrsto let opozarja, da se šport stratificira, saj veliko pripadnikov višjih razredov goji športe, v katerih uporabljajo statusno »orodje« (golf palice, loparji za tenis, smuči, jadrnice itd.) poleg tega pa je v teh športih možno izražati veliko materialno bogastvo in posest dobrin. V nasprotju z njimi so v

družbah prisotni športi, s katerimi se ukvarjajo nižji razredi in so po naravi predvsem individualni (dviganje uteži, ribarjenje) ali pa športi za katere je značilno veliko fizičnega stika, kot npr. karate ali boks (Scheerder in drugi, 2002).

Torej so nasprotja med razredi še vedno prisotna, na ta način pa se ohranjata razredna družba, pa ne samo to, tudi upravičuje se neenako obravnavanje socialnih položajev, kot jih je definiral že Bourdieu (1991). Še več, športi, s katerimi se ukvarjajo nižji socialni sloji so povezani s priznanimi vrednotami kulture teh slojev. Tako se nižji sloji ukvarjajo s športi, ki veljajo za bolj konzervativne, za razliko od športov, s katerimi se ukvarjajo višji sloji, ki so običajno veliko bolj inovativni. Po nekaterih raziskavah naj bi imeli športi, s katerimi se ukvarjajo pripadniki t.i. srednjega sloja predvsem lastnosti druženja, sprejemanja institucionalizirane avtoritete, ki je definirana kot »tradicionalno-tekmovalna športna aktivnost« (fitness, atletika in gimnastika). Kot nasprotje tradicionalnim športom, so športne aktivnosti, ki bi jih lahko imenovali »potrošniška rekreacija« in se razlikujejo od tradicionalnih oblik športa po vrednotah kot je samorealizacija in svoboda pri ukvarjanju s športom. Primer takih športnih aktivnosti je bordanje na snegu, srfanje (na veter) itd. Medtem ko se tradicionalni, tekmovalni športi odvijajo v bližnjem, dobro definiranim okolju, (društvena telovadnica, igrišče, športni objekti) po pravilih igre, intenzivno-potrošniški športi zahtevajo manj reguliran in prepoznaven kontekst.

Scheerder in sodelavci (2002) so s svojo raziskavo potrdili, da je srednji razred tvorec potrošnikov post-modernizma. V svojih aktivnostih namreč iščejo tveganje, pustolovščino, dobro telesno pripravljenost in privlačen telesni izgled. To pa ponujajo naslednji športi: tek (jogging), aerobika, plezanje na umetnih stenah. Na ta način srednji sloj simbolično izziva višji socialni razred in je kot tak ključen pri širjenju kulturnih procesov.

V teoretičnem uvodu smo želeli osvetliti pomen stratifikacijskih dejavnikov. Športnorekreativna dejavnost je namreč v veliki meri odvisna od njih, med njimi imajo največji vpliv spol, starost, okolje in izobrazba, s katero je povezan tudi družbeno ekonomski status prebivalcev. V Sloveniji že od leta 1973 poteka longitudinalna študija, ki obravnava športno rekreativno dejavnost Slovencev. V članku bodo predstavljeni nekateri rezultati najnovejše raziskave, ki se nanašajo na oblike in načine športno rekreativne dejavnosti v povezavi s socialno demografskimi značilnostmi.

■ Rezultati raziskave

Oblike in načini športne aktivnosti

Zgornja preglednica prikazuje spremembe v oblikah in načinih športne dejavnosti prebivalcev Slovenije od leta 1983 dalje. Opazen je trend povečanja športne aktivnosti prebivalstva, ki je najbolj viden pri redni in neorganizirani rekreaciji. V zadnjih 15-ih letih je v Sloveniji zelo velik razmah doživelo kolesarjenje, pa tudi tek, kar se odraža tudi v množičnih rekreativnih prireditvah kot sta npr. tekaška prireditev Ljubljanski maraton in Kolesarski maraton Franja.

Leta 1996 je bilo na 1. Ljubljanskem maratonu le 673 udeležencev, leta 2009 pa kar 11.273 udeležencev. Tudi na kolesarskem maratonu Franja je leta 1982 bilo še zelo malo udeležencev

Preglednica 1: Pregled oblik in načinov udejstvovanja 1983 - 2006

Načini in oblike aktivnosti	1983	1986	1989	1992	1997	2006	2008
1 – organizirano tekmovalno	5,2	5,1	2,9	3,6	3,4	6,2	6,0
2 – org. rekreacija redno	7,1	7,7	6,2	6,5	12,4	13,9	14,4
3 – neorg. rekreacija redno	7,7	8,4	9,2	10,8	13,7	20,9	19,5
4 – org. rekreacija neredno	7,1	8,2	3,1	4,5	4,9	3,7	4,7
5 – neorg. rekreacija neredno	23,6	27,0	34,9	32,4	15,8	19,3	18,0
6 – ne	49,3	43,6	43,7	42,3	49,8	36,0	37,4

(okoli 700), leta 2009 pa 4.140. Za udeležbo na teh prireditvah pa je potrebno redno vaditi, saj so razdalje predolge, da bi jim bil kos le občasno aktiven posameznik. Poleg tega je v zadnjem desetletju zaznati preskok v miselnosti ljudi, dosežen je bil premik v ozaveščenosti o potrebi redne in organizirane športne aktivnosti. Rezultati naše raziskave kažejo, da se še vedno veliko ljudi neorganizirano ukvarja s športom, čeprav je od zadnje študije leta 2006 zaznati rahel premik od neorganizirane vadbe k organizirani vadbi. Z gospodarsko krizo, ki se je razmahnila v Sloveniji po zbiranju zadnjih podatkov pa je pričakovati, da se bo trend povečanja organizirane vadbe umiril ali pa celo zmanjšal.

Ugotavljamo da se število športno neaktivnih v obdobju zadnjih dvajset let sicer zmanjšuje, vendar pa je 37,4% ljudi, ki se nikoli ne ukvarja s športom, še vedno precej velik delež prebivalstva.

V tem članku se bomo v nadaljnjih korakih posvetili predvsem ugotavljanju socialno demografskih dejavnikov, ki skladno z rezultati številnih študij (Collins, 2003; Scheerder in drugi, 2002; Scheerder, Vanreusel in Taks, 2005; Petrović in sodelavci, 2001; Van Tuyckom in Scheerder, 2010) kažejo, da imajo stratifikacijski dejavniki izredno velik vpliv na športno aktivnost ljudi.

■ Oblike športne aktivnosti glede na spol

Preglednica 2: Oblike športne aktivnosti glede na spol

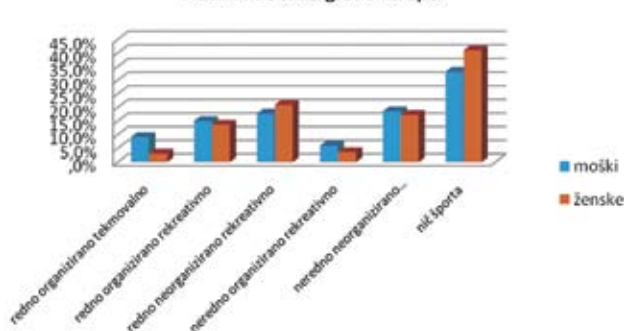
	moški			ženske		
	1992	1997	2008	1992	1997	2008
Ne	35,0	43,0	33,2	48,7	56,0	38,0
Občasna, neredna	36,8	24,2	24,7	36,8	17,6	21,0
Redna	28,2	32,8	42,1	14,5	26,4	37,4

Primerjava med leti kaže, da se vedno več žensk redno ukvarja s športno rekreacijo.

Leta 1992 se je le 14,5% žensk redno ukvarjalo s športno rekreacijo, glede na rezultate zadnje raziskave pa je kar 37,4% žensk redno aktivnih. Če primerjamo podatke iz leta 2006 (Doupona Topič in Sila, 2008) vidimo, da se je v zadnjih dveh letih redna športna aktivnost povečala za 10,4%, prav toliko pa se je zmanjšala neredna športna aktivnost žensk. Tudi pri moških gre za podobne trende, le da razlike med leti niso tako velike.

Sicer pa še vedno velja, da so moški bolj športno aktivni od žensk. Kar 42,1 % moških je redno športno aktivnih bodisi organizirano ali neorganizirano.

Načini in oblike glede na spol

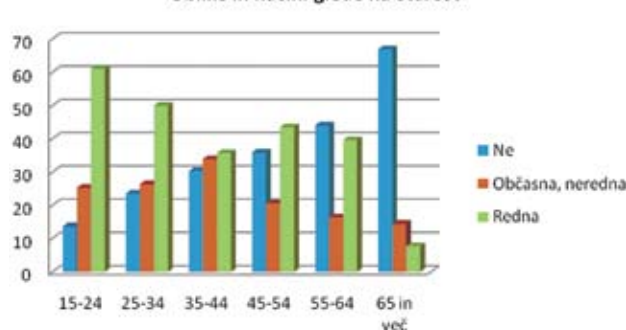
Slika 1: Načini in oblike športne aktivnosti glede na spol

Ženske se še vedno soočajo s problemom neenakosti na številnih področjih, tudi na področju športa. Ta problem je posledica treh vsesplošnih ovir, ki jih lahko razdelimo na družbene, fizične ter ovire, ki izhajajo iz žensk samih. Te ovire predstavljajo dokaj negativno sliko o ženskem športu. Toda vse te ovire se lahko z drugačnim razmišljanjem in pristopom tudi uspešno rešujejo.

Kot primer: potrebno bi bilo preučiti krajevne možnosti za določene športe, ugotoviti kakšna je udeležba deklet v njih in proučiti možnosti večjega interesa zanje. Zato bi bilo potrebno pripraviti programe, ki bi povečevali vključevanje žensk v šport in ki bi prek športa opozarjali na vrednote in vrednosti športnega načina življenja. Tako bi bila bistvenega pomena njihova uresničitev, spremljanje napredka in priprava novih programov.

■ Oblike športne aktivnosti glede na starost

Oblike in načini glede na starost

Slika 2: Pogostnost športne aktivnosti v povezavi s starostjo

Pogostost športne aktivnosti je v veliki meri odvisna od starosti. Najbolj redno so športno aktivni mladi v starosti od 15 do 24 let, ki se s športno rekreacijo najpogosteje ukvarjajo redno, a neorganizirano (23.2%). Za najmlajšo starostno skupino je značilen tudi velik delež tistih, ki se ukvarjajo s tekmovalnim športom (18,4%), 19.5% pa se jih organizirano in redno ukvarja s športom. Popolnoma športno neaktivnih je 13.7% mladih. Neaktivnost se z leti zelo povečuje in pri starejših od 65 let znaša kar 66.9%.

Od 45. do 65. leta starosti prevladuje med anketiranimi redna športna aktivnost. Sicer pa tudi v tej starostni kategoriji prevladuje neorganizirana vadba. Za najstarejšo skupino (po 65. letu) je značilno, da zelo upade redna športna aktivnost, redno aktivnih je le 7.7% starejših ljudi.

Preglednica 3: Oblike in načini športne aktivnosti v povezavi s starostjo

	Starostne kategorije					
	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65->
Ne	13,7	23,6	30,4	35,9	44,1	66,9
Občasna, neredna	25,3	26,4	33,9	20,6	16,4	14,5
Redna	61,1	50,0	35,7	43,5	39,6	7,7

Starejši ljudje se spopadajo z mnogo ovirami, predvsem so pogoste zdravstvene težave in splošen upad motoričnih sposobnosti. Zdravstvene težave, ki nastopijo v starosti, marsikomu preprečujejo in hkrati opravičujejo, da se ne vključuje v gibalno dejavnost, obenem pa starejši ljudje brez zdravstvenih težav trdijo, da vadbe ne potrebujejo, saj so že dovolj zdravi (O'Brien Cousins, 2000).

Podatki zagovorno kažejo, da je potrebno izboljšati delež telesno aktivnih pri starejši populaciji. Za starejše ljudi je značilna tudi večja odtujenost, zato bi bilo smiselno podpreti vse projekte, ki bi bili prilagojeni potrebam starostnikov.

■ Oblike športne aktivnosti glede na izobrazbo

Slika 3: Oblike in načini športne dejavnosti v odvisnosti od izobrazbe

Kar 56% anketirancev z najnižjo stopnjo izobrazbe je športno popolnoma neaktivnih. Za to izobrazbeno kategorijo je značilno, da je športna dejavnost neorganizirana. Tistih, ki se redno ukvarjajo z neorganizirano vadbo je 14.3%, neredno pa se neorganizirane vadbe udeležuje še nadaljnjih 14% anketirancev

z osnovnošolsko izobrazbo. Podobne značilnosti veljajo tudi za anketirance z dokončano poklicno šolo in anketirance z dokončano srednjo šolo.

Če podrobneje analiziramo le redno organizirano rekreativno dejavnost vidimo, da je odstotek redno aktivnih in to v organizirani skupini, največji ravno v kategoriji najbolj izobraženih ljudi (24.3%). Ta kategorija ljudi ima sredstva, da organizira ali pa promovira šport, ki podpira njihove ideje o tem, kako mora biti organizirano družbeno življenje. Premožnejši ljudje se povsod po svetu vključujejo v športno vadbo v okviru ekskluzivni klubov, ki podpirajo idejo, da so bogati in vplivni ljudje nekaj posebnega v družbi in si zaslužijo tudi poseben prostor za športno aktivnost.

Očitno je, da si slabše izobraženi ljudje v Sloveniji zaradi nizkega dohodka in z njim povezanega življenjskega sloga, ne more več privoščiti organizirane oblike športne vadbe. Nujno je potrebno domisliti načine športne vadbe, ki bodo dostopne širšim ljudskim množicam in jih približati neaktivni populaciji. Predvsem bi to morale biti take športne dejavnosti, ki ne zahtevajo drage športne opreme, plačevanja vstopnic za vadbo. Verjetno je v Sloveniji dozorel čas, da ponovno obudimo trim steze, v parke pa bi lokalne oblasti lahko namestile tudi kakšne moderne oblike športa, kot je golf frizbi, športna aktivnost, ki je v zadnjem letu osvojila srca tako mladih kot starejših Američanov. Za ukvarjanje s tem športom posameznik potrebuje le frizbi, lastniki parkov pa postavijo koške v katere se meče frizbi.

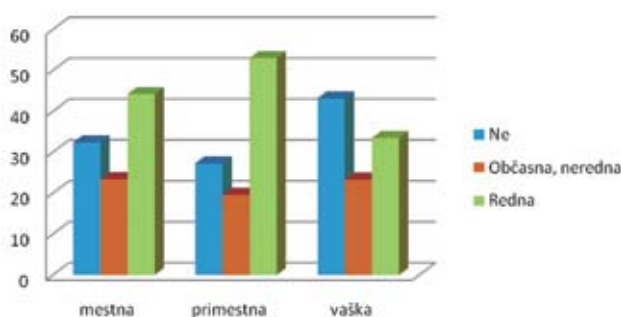
■ Oblike športne aktivnosti glede na kraj

Preglednica 4: Športna dejavnost v odvisnosti od kraja

	Tip krajevne skupnosti		
	mestna	primestna	vaška
Ne	32,4	27,3	43,2
Občasna, neredna	23,4	19,6	23,3
Redna	44,2	53,0	33,5

V teoretičnem uvodu smo ugotovili, da se športne navade Evropejcev razlikujejo med prebivalci glede na lego države v kateri živijo. Generalno velja, da športna aktivnost upada, če gledamo od severa Evrope proti jugu in od zahoda Evrope proti jugu. Podobne zakonitosti veljajo tudi za Slovenijo, še bolj pa je pomembno, da se zavedamo, da obstajajo statistično značilne razlike v ukvarjanju s športno rekreativno dejavnostjo med prebivalci Slovenije, ki živijo v različno velikih krajevnih skupnostih. Prebivalci v vaških krajevnih skupnostih, kjer so mnogo manj aktivni kot v mestnem in primestnem okolju. Prebivalci v mestnih okoljih so večinoma redno športno aktivni (organizirano 24.5%), čeprav je v zadnjih letih narasla neaktivnost ljudi, ki živijo v mestih (32.4%). Najbolj športno aktivni so prebivalci v primestnem okolju, kjer se kar 36% športno aktivnih ljudi ukvarja s športnimi dejavnostmi organizirano. To je kar velika sprememba, saj je vedno do sedaj za primestno okolje bila značilna le občasna športno rekreativna dejavnost. Anketiranci, ki živijo v vaškem okolju, so najmanj športno aktivni, tisti, ki pa so športno aktivni, pa se ukvarjajo s športom pretežno neorganizirano in tudi le občasno (17.2%).

Oblike in načini glede na tip kraja bivanja

Zaključek

Rezultati raziskave kažejo, da ostaja področje športa »simbol boja« med družbenimi razredi. Tisti, ki imajo revnejši kulturni kapital, so manj udeleženi v športni dejavnosti na sploh. Možno je, da pomanjkanje te dejavnosti kompenzirajo s katerimi drugimi področji. Van Tuyckom in Scheerder (2010) sta ugotovila, da manj športno aktivni prebivalci Evrope, še posebej ženske in tisti iz ruralnih okolij, kompenzirajo manjšo športno aktivnost z drugimi hišnimi opravili (sesanje, vrtnarjenje itd.).

Športna aktivnost ljudi se je v zadnjih desetletjih sicer precej spremenila, v literaturi so te spremembe definirane s procesom »športifikacije« (Cachay, 1990; Digel, 1990).

Danes v Sloveniji:

- interes družbe za športno aktivnost narašča,
- še nikoli do sedaj se s športno dejavnostjo ni ukvarjalo toliko ljudi
- stari vzorci športne aktivnosti, ki so potekale predvsem na nivoju klubov so se spremenili in razvili mnogotere oblike in načine športnih aktivnosti.

Na te spremembe so vplivali sledeči družbeni dejavniki:

- vsesplošno sprejetje, da je športna aktivnost nadvse pomembna družbena dejavnost
- premik pri zaznavanju športne aktivnosti od tega, da je športna aktivnost predstavljala posebno obliko vedenja do tega, da je športna aktivnost danes »predpisano« vedenje, torej družbeno zaželeno
- povečanje javnih in privatnih športnih objektov in programov
- povečanje enakih možnosti za ukvarjanje s športom
- prevrednotenje miselnosti ljudi, da je športna aktivnost primerna za vse ljudi in ne le za mlade in moške, kot je veljalo v preteklosti;
- splošen razvoj družbe

Literatura

- Bourdieu, P. (1991). Sport and social class. V: C. Mukerji in M. Schudson (ur.) *Rethinking popular culture: Contemporary perspectives in cultural studies*. Berkeley, University of California Press, 357-373.

- Cachay, K. (1990) Versportlichung der Gesellschaft und Entsportung des Sports. Systemtheoretische Anmerkungen zu einem gesellschaftlichen Phänomen. V: H. Gabler in U. Göhner (ur.) *Für einen besseren Sport*, str. 97-113. Schorndorf bei Stuttgart: Hofmann.
- Claeys, U. (1982) *Rationalising sports policies. Sport in European Society: A transnational survey into participation and motivation* (Technical Supplement; CDDS 82/25E 2) (Strasbourg, Council of Europe / Committee for the Development of Sport).
- Collins, M.F. (2003) *Sport and Social Exclusion*. London: Routledge.
- Digel, H. (1990) 'Die Versportlichung unserer Kultur und deren Folgen für den Sport. Ein Beitrag zur Uneigentlichkeit des Sports', V: H. Gabler in U. Göhner (ur.) *Für einen besseren Sport*, str. 73-96. Schorndorf bei Stuttgart: Hofmann.
- Hartmann-Tews, I. (2006) Social stratification in sport and sport policy in the European Union, *European Journal for Sport and Society*, 3(2), 109-124.
- Lamprecht, M. & Stamm, H. (1995) Soziale Differenzierung und soziale Ungleichheit im Breiten- und Freizeitsport. *Sportwissenschaft*, 25(2), 265-284.
- O'Brien Cousins, S. O. (2000). »My heart couldn't take it«: Older women's beliefs about exercise benefits and risks. *Journals of Gerontology Series B-Psychological Sciences and Social Sciences*, 55(5), 283-294.
- Petrovič, K., Ambrožič, F., Bednarik, J., Berčič, H., Sila, B., Doupona Topič, M. (2001) Športnorekreativna dejavnost v Sloveniji 2000. *Šport* 49, (3), 1-48
- Rodgers, B. (1978) *Rationalising sports policies. Sport in its social context: International comparisons* (Technical Supplement; CDDS 78/19E) (Strasbourg, Council of Europe/Committee for the Development of Sport).
- Ruhm, C.J. (2005). Healthy living in hard times. *Journal of Health Economics*, Vol. 24, 341-363
- Scheerder, J., Vanreusel, B., Taks, M. in Renson, R. (2005) 'Social Stratification Patterns in Adolescents' Active Sports Participation Behaviour. A Time Trend Analysis 1969-1999', *European Physical Education Review* 11(1), 5-27.
- Scheerder, J., Vanreusel, B., Taks, M., Renson, R. (2002). Social sports stratification in Flanders 1969-1999. *International review for the sociology of sport*. 37(2), 219-245.
- Van Tuyckom, C., & Scheerder, J. (2010). Sport for all? Insight into stratification and compensation mechanism of sporting activity in the EU-27. *Sport and Society*. V tisku

izr. prof. dr. Mojca Doupona Topič, prof. šp. vzg., mag. med. prod.
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport – Katedra za sociologijo in zgodovino športa
e-naslov: mojca.doupona@fsp.uni-lj.si